

AEGYSSUS '76 – RAPORT PRELIMINAR

Așezată pe Dealul Monumentului, localitatea antică Aegyssus este suprapusă astăzi de parcul muzeului de arheologie. Cercetările cu caracter de sondaj efectuate de noi în anii 1974–1975 au demonstrat necesitatea unor cercetări sistematice de amploare. Pentru ușurarea lor, întregul parc a fost împărțit încă din anul 1975 în carouri cu laturile de 10 m, axa absciselor codificată cu litere de la A la Y iar cea a ordonatelor cu cifre de la 1 la 25. Fiecare carou este subîmpărțit în alte patru carouri cu laturile de 5 m., codificate cu litere de la a la d. Caroiajul săpăturii este racordat de la rețeaua geodezică națională. (Fig. 1).

Aegyssus are evoluția istorică specifică orașelor antice de pe linia Dunării de Jos. Cel mai vechi strat de cultură aparține epocii Latène, el suprapunînd stînca. Sondajele arheologice nu au ajuns încă pînă la el, descoperirile pentru această perioadă fiind fortuite. Materialul ceramic getic și grecesc pare să dateze începutul așezării în secolele IV-III î.e.n. Pînă în sec. VII avem o continuitate de locuire. Locuirea prefeudală documentată prin descoperiri de locuințe – bordei și ceramică se încadrează, prin monete, în limitele sec. X-XI. După stratul de cultură prefeudal se observă o masivă scurgere de pămînt de la nord spre sud după care apar urme de locuire feudală și modernă. Cam acestea erau informațiile oferite de sondajele din anii precedenți.

Cercetările din primăvara și vara acestui an au reușit să aducă unele precizări cronologice, concomitent cu dezvelirea unei suprafețe destul de mari (cca. 210 m²) în zona intramuros.

Primele observații se referă la zidul de incintă de la Aegyssus. Prin cercetările de suprafață efectuate în această primăvară am putut identifica în linii mari sistemul de fortificație, demantelările masive provocate de proprietățile particulare din vecinătate îngreunînd mult cercetarea.

Zidul de incintă este trasat pe curba cea mai înaltă de nivel, urmînd forma neregulată a terenului, avînd o formă poligonală cu laturile mai

lungi în partea de S-E și S-V a așezării. (Fig. 2). S-au putut identifica cca. 7 turnuri dintre care două sînt doar presupuse, configurația terenului precum și curtimele destul de egale în lungime fiindu-ne singurele elemente pentru amplasarea ipotetică a lor. Partea de N-E și E pare să nu aibă urme de fortificație, cercetările de suprafață nedescoperind nici un element caracteristic, rîpa adîncă din acest loc, precum și apa care probabil exista aici în antichitate putînd să faciliteze mult sarcina apărătorilor.

Primul turn – A – îl întîlnim în partea de S-E a cetății, din el nepăs-trîndu-se decît emplectonul, executat în clasicul *Opus incertum* mortarul fiind din var foarte abundent și nisip cu multă scoică în compoziție. Latura de front actuală are o lungime de cca. 4 m.

Următorul turn – B – se află tot pe latura de S-E a cetății la o distanță de cca. 40 m. O secțiune (2/14 m) trasată în această primăvară și care urmează a fi continuată anul viitor, a căzut pe latura de est și cea de front a turnului : Acesta este masiv demantelat în epoca feudală din el nesurprinzînd decît fundația.

Curtina 2 are lungimea de cca. 35 m, al treilea turn – C – obser-vîndu-se bine în malul rîpei, latura de front a lui fiind prăbușită. (Fig. 3). Lungimea următoarei curtime nu o putem decît aproxima, ea fiind între 35–40 m, turnul – D – nefiind vizibil, noi amplasîndu-l în funcție de configurația terenului care aici se îndreaptă spre sud. În acest loc panta este relativ lină, la aceasta contribuind probabil și turnul care desigur există aici.

Următoarea curtină probabil că are tot cca. 40 m, cel de al V-lea turn – E, fiindu-ne cunoscut prin partea laterală a lui care se mai vede încă. Acest turn este de asemenea amplasat într-un punct unde curba de nivel se îndreaptă spre S-V.

Zidul de incintă este greu de urmărit în continuare, partea de S-V și V a cetății fiind afectată de excavările masive de pămînt practicate de localnici.

Un singur turn – F, poate fi identificat în partea de V a cetății, exca-vările localnicilor ajungînd pînă la fundațiile acestuia. Ultimul turn – G, este numai presupus de noi, el fiindu-ne indicat de conformația terenului din colțul de N-V al cetății. Aici se pare că avea un turn semicircular, amplasarea lui fiind necesară, deoarece din acest punct curba de nivel se îndreaptă spre nord.

Traseul laturei de nord a incintei se observă bine, lipsa turnurilor pe această latură fiind explicabilă prin rîpa adîncă din această parte a cetății precum și prin apa Dunării care în antichitate ajungea pînă la baza stîncii.

Pentru acroșarea zidului de stîncă, aceasta a fost săpată în trepte asigurîndu-se astfel orizontalitatea asiselor (Fig. 4).

Datarea zidului de incintă este dificil de făcut din cauza demnatelă-rilor practicate din antichitate pînă în zilele noastre.

Sondajul început în această primăvară la turnul B, atestă prin mar-torul întrebuițat, existența a trei faze constructive. O primă fază folo-sește un mortar alb cu nisip foarte fin avînd o mare rezistență. A II-a fază întrebuițează un mortar de cărămidă pisată, cărămidă ce va deveni

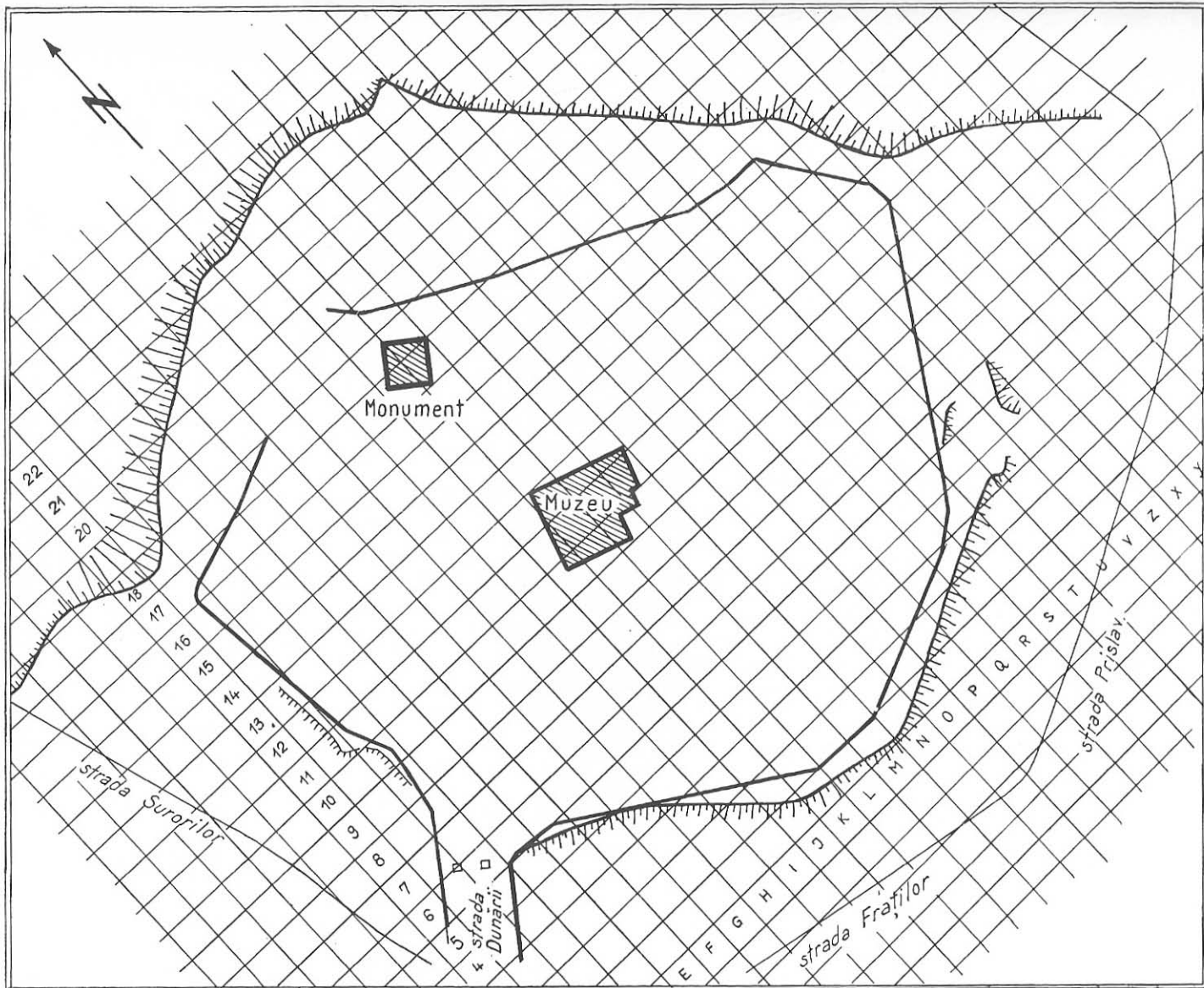

Fig. 1 - Caroiajul realizat în Parcul Monumentului.

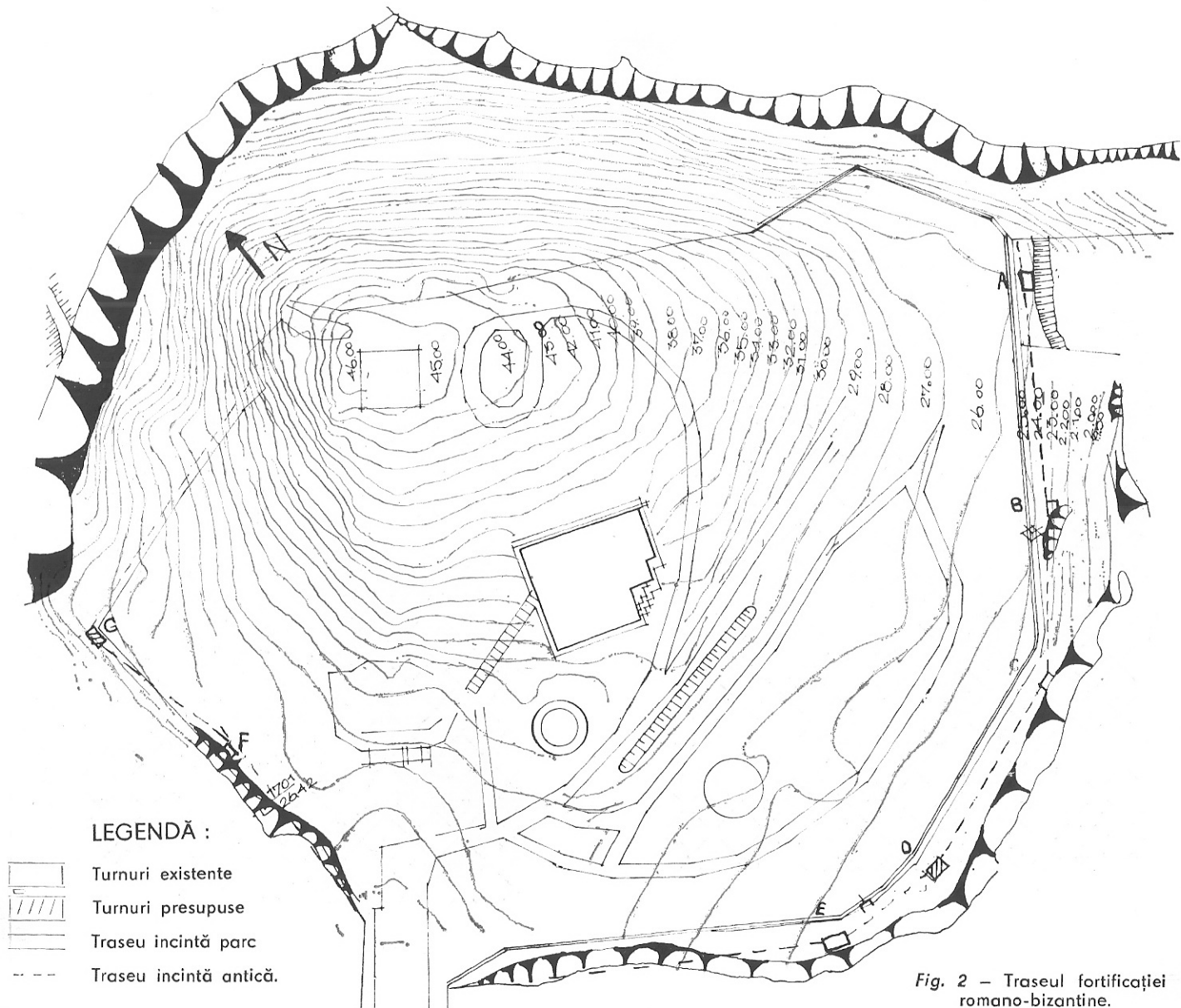

Fig. 2 – Traseul fortificației romano-bizantine.

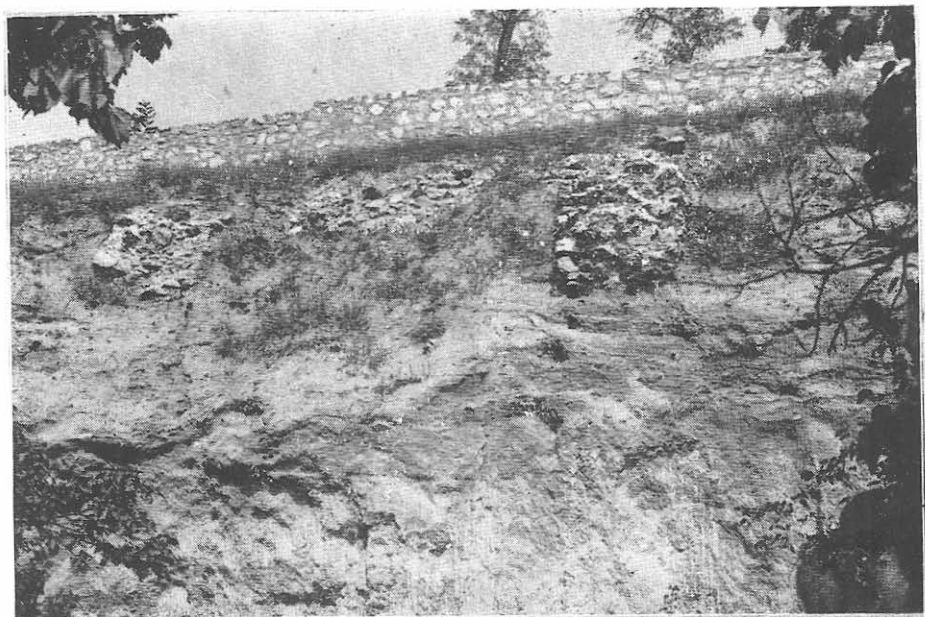

Fig. 3 – Turnul C.

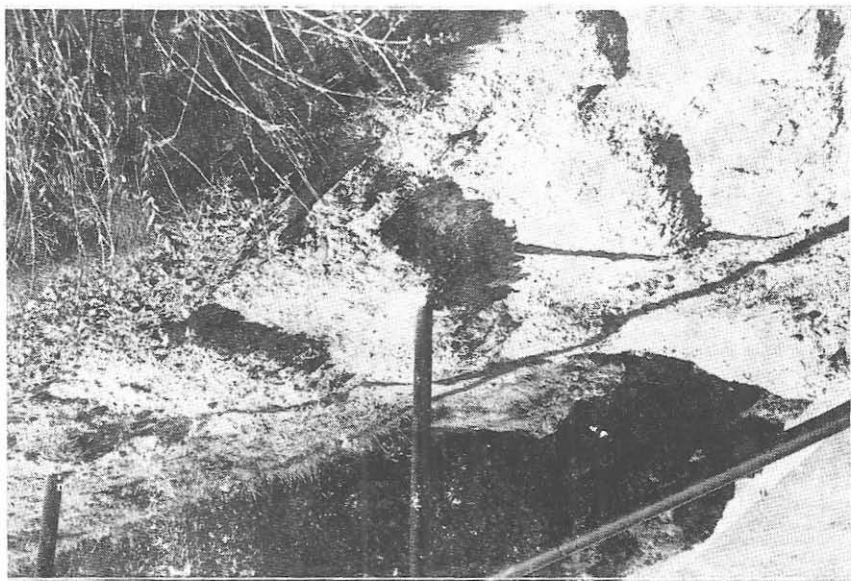

Fig. 4 – Sistemul de acroșare a incintei în partea de nord a cetății.

Fig. 5 – Moneta de la Heraclius, avers și revers.

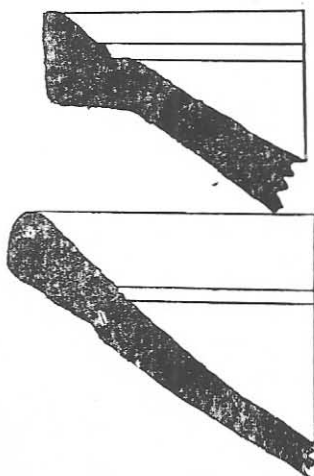

Fig. 6. Tipar de cercel,

Fig. 7.

foarte abundentă în faza a III-a. Acest ultim mortar pare a se întâlni numai în zona zidului de incintă, turnul putînd fi dezafectat, un nivel cu multă cenușă trecînd deasupra laturei de front a lui. Fragmentele ceramice de pe acest nivel îl datează în sec. VI e.n. Ajutător în încercarea de datare preliminară a fortificației de la Aegyssus credem că pot fi și observațiile realizate în anul 1974 la turnul A. Aici se observă cum fundația acestuia perforază și se oprește pe nivelele romane timpurii, după ce terenul din fața turnului a fost întărit cu bîrne de lemn¹). Mortarul acestui turn se deosebește de al celorlalte prin faptul că acesta conține nisip cu multă scoică în compoziție. Turnurile celelalte C, E, F, au un mortar cu cărămidă pisată.

Pe baza acestor observații preliminare presupunem că datarea fazelor constructive ar putea fi: prima fază – sf. sec. III e.n., a II-a fază sec. IV e.n., faza a III-a sec. VI e.n.

Săpăturile din zona intramuros din vara acestui an au urmărit pe lîngă unele precizări cronologice și decopertarea unei suprafețe mai mari prin deschiderea unor noi sectoare conduse de colegii V. H. Baumann și M. Adameșteanu.

S-au putut surprinde două mari edificii, unul fiind susceptibil de a fi un edificiu termal. Reconstituirea planului acestor edificii este dificil de realizat din cauza demantelărilor masive. Edificiul „termal” funcționează din plin în sec. IV, avînd probabil și o fază mai timpurie. Este distrus într-un moment al sec. V e.n. (prima jumătate al sec. V) avînd după cît se pare o reîntrebuințare la încep. sec. VI e.n. Faza timpurie se caracterizează și ea printr-un mortar din var cu nisip de carieră, a II-a fază are cărămidă pisată, iar a III-a fază cărămidă pisată abundă. Datarea tipurilor de mortar pare a fi aceeași cu cea de la zidul de incintă.²)

Începînd cu mijlocul sec. VI în această zonă apar ziduri legate cu pămînt, vechile ziduri legate cu mortar se completează prin cărămizi și pietre legate cu pămînt.

Într-un moment ce trebuie fixat la mijlocul sec. VI e.n. apare alături de ceramica romano-bizantină și ceramica slavă de tip „Praga”. Ea se datorește desigur prezenței de foederati slavi în această fortificație de graniță a imperiului.

Sfîrșitul cetății credem că s-a produs într-unul din momentele dificile ale imperiului din cursul sec. VII e.n. Descoperirea unei monete de la Heraclius anii 613–614 surfrapată pe o monedă Phocas, găsită pe un nivel galben-cenușiu lîngă un ziduleț din piatră legată cu pămînt, fiind o dovadă prețioasă a continuității de viață la Aegyssus și în cursul primei jumătăți a sec. VII e.n.³ (Fig. 5). Această datare pare a fi susținută și de ceramica de lux romano-bizantină încadrată de Hayes între începutul și

¹ Aceste observații au fost prezentate pe larg la sesiunea Muzeului de arheologie Constanța – oct. 1974.

² O prezentare detaliată a edificiilor sperăm să putem face în anii viitori după degajarea lor în întregime.

³ Identificarea aparține colegului E. Oberländer-Tîmboeanu cu care ocazie îi aducem și pe această cale mulțumirile noastre.

mijlocul sec. VII e.n.⁴) și care a apărut în dărîmătura de pe ultimul nivel din secțiunea extramuros de la turnul B. (Pl. I).

Merită a fi semnalată și descoperirea unei valve de tipar de cerclu, în caroul VII al aceleiași secțiuni. Cerclul este încadrat cronologic între sf. sec. VI și sec. VII-VIII⁵) (fig. 6).

Descoperirea acestor elemente de datare relativă și absolută, demonstrează timid deocamdată, că Aegyssus are o existență destul de îndelungată. Circulația monetei de bronz, importul ceramicii de lux, turnarea unor bijuterii, atestă, credem noi, continuarea unei vieți economice intense la granițele imperiului în sec. VII e.n.

Rezultatele săpăturilor de pînă acum se pot recapitula astfel :

Începînd ca simplu *oppidum* în sec. IV-III î.e.n., Aegyssus se dezvoltă rapid mai ales sub stăpînirea romană, descoperirea recentă a unui depozit din care s-au scos pînă acum 110 de amfore elenistice și romane de sec. I e.n., fiind edificatoare. Fortificat în a II-a jum. a sec. III e.n. Aegyssus va cunoaște o viață destul de înfloritoare și de îndelungată pînă în sec. VII e.n.

Momentul începerii epocii prefeudale nu poate fi încă precizat. Observațiile stratigrafice par să ateste însă o întrerupere de scurtă durată. Epoca feudală și modernă e prezentă prin descoperiri ceramice locale și orientale sporadice, centrul de greutate mutîndu-se probabil pe altă colină a Tulcei.

RÉSUMÉ

La localité antique Aegyssus est située dans la partie N-E de la ville de Tulcea, sur l'actuelle Colline du Monument.

L'emplacement d'Aegyssus à Tulcea est confirmé par les informations cartographiques (*Itinerarium Antonini*) et littéraires (Ovidius, *Epistulae ex Ponto*, IV, 7, 53).

Aegyssus a l'évolution historique spécifique des villes antiques de ligne du Bas-Danube. La plus ancienne couche de culture appartient à l'époque Latène; les sondages archéologiques n'y sont pas encore parvenus, les découvertes de cette période étant fortuites. Le matériel ceramique et grec situe le début de l'établissement aux IV-IIe siècles av. n.é. Probablement à la fin du IIIe siècle, ou au début du IVe l'établissement est fortifié; un système de fortification antérieur n'a pas encore été identifié. Les recherches de surface ont identifié environ 7 tours, les courtines étant environ 35 m. La fortification a, en général, la configuration du terrain. Un sondage effectué en avril 1976 a mis en évidence l'existence de 3 phases constructives: la première a du mortier blanc très dur, la deuxième contenant des briques pilées; la troisième en contient d'avantage. Le parament de la seconde phase est construit en blocs de calcaire parallélépipédiques, équilibrés.

Dans la zone intramuros on a trouvé quelques pièces d'un édifice thermal. La reconstitution du plan de cet édifice est rendue difficile par les succesifs demantellements des murailles, dès l'antiquité jusqu'à époque moderne. L'édifice a été utilisé au IVe siècle de n.é., ayant probablement une phase antérieure, et fût détruit au Ve

⁴ J. W. Hayes — *Late Roman Pottery*, London, 1972, p. 343, fig. 71.

⁵ M. Petrescu-Dimbovița și D. Marin; *Noi cercetări arheologice la Stoicani (jud. Galați)*, în SCIV, 25, 1974, 1, p. 93.

siècle. Après sa destruction apparaissent des murailles en pierres et argile, qui confèrent à la zone un autre urbanisme. A un moment qu'on peut fixer au milieu du VIe siècle de n.è. apparaît, à côté de la céramique romano-byzantine, la céramique slave du type „Prague“. Certainement, elle doit sa présence aux *foederati* slaves de cette fortification de frontière de l'Empire. On croit que la fin de la cité se soit produite à l'un des moments difficiles de l'Empire, au VIIe siècle de n.è. La découverte d'une monnaie de Heraclius (années 613-614), surfrapée sur une monnaie Phocas, la céramique de luxe romaine-byzantine, encadrée par Hayes dans la première moitié du VIIe siècle de n.è., ainsi qu'une valve de moule d'un boucle d'oreille en outre daté au VIIe s. de n.è., on prouvent une considérable vie économique dans cette fortification romaine de la ligne du Bas-Danube jusqu'à la fin du VIIe siècle de n.è.

L'habitation préféodale, documentée par des découvertes de huttes mi-souterraines aux parois de galets et de la céramique se date, à l'aide des monnaies, aux X-XI siècles, mais probablement elle commence avant le Xe siècles, la stratigraphie archéologique ne nous permettant un trop grand hiatus. Au dessus de cette couche préféodale on voit un massif écoulement de terre, du nord vers le sud, au dessus du quel apparaissent des traces d'habitation féodale appartenant aux XIV-XVII siècles.

Par la consolidation des murailles existentes et la reconstruction de celles qui ont été demantelées on réalisera une zone muséale en plein air.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1 – Le carroyage réalisé dans le Parc du Monument.

Fig. 2 – Le tracé de la fortification romaine-byzantine.

Fig. 3 – La tour C.

Fig. 4 – Le système d'accrochage de l'incinte dans la partie Nord de la cité.

Fig. 5 – La monnaie d'Héraclius, avers et revers.

Fig. 6 – Moule de boucle d'oreille.